

Схвалено
Рішенням Комітету
від 6 жовтня 2022 року
Протокол № 67

РЕКОМЕНДАЦІЇ
за результатами слухань
у Комітеті Верховної Ради України з питань прав людини,
деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України,
національних меншин і міжнаціональних відносин на тему:
«Деокупація та реінтеграція тимчасово окупованої території
Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: нові виклики в
умовах широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації
проти України»

Учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин (далі – Комітет) на тему: «Деокупація та реінтеграція тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: нові виклики в умовах широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України», що відбулися 22 вересня 2022 року (далі – Слухання), відзначають наступне.

Від самого початку тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя у 2014 році, коли Російська Федерація, всупереч діючим нормам міжнародного права, здійснила акт агресії проти України та окупувала Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, деокупація Кримського півострова стала одним з ключових завдань для всіх органів державної влади. Протягом всіх наступних років в Україні напрацьовувалися основні підходи до деокупації та реінтеграції Криму, приймалися стратегічні документи, які ґрунтувалися на поточній ситуації в тимчасово окупованому півострові.

Політичні переслідування, насильницькі зникнення, порушення права на освіту рідною мовою, порушення свободи віросповідання, свободи слова, заборона Меджлісу кримськотатарського народу, штучна зміна демографії півострова, примусова паспортизація та незаконна мобілізація громадян України – все це невиключний перелік протиправних діянь окупаційної влади, які супроводжувались пропагандою війни та поступовим розгортанням на території Криму надмірної кількості систем озброєння, включно з кораблями й літаками, здатними нести ядерні заряди.

Вказані обставини стали підставою для ухвалення у 2018, 2019, 2020 та 2021 роках чотирьох Резолюцій Генеральної Асамблеї ООН з однаковою назвою «Проблема мілітаризації АР Крим та м. Севастополь (Україна), а також частин Чорного і Азовського морів», які містили вимоги до держави-окупанта припинити перекидання на півострів зброї та військових, припинити порушення свободи мореплавства в Чорному та Азовському морях.

З початком широкомасштабної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року роль та місце окупованої території Кримського півострова у прямому військовому протистоянні України та Росії набули вже нових акцентів. Крим став ключовим плацдармом для нападу держави-агресора на Україну. Плацдармом, який ретельно готувався протягом майже восьми років його окупації.

Сьогодні перед нашою державою постали нові виклики, у зв'язку з чим питання деокупації та реінтеграції тимчасово окупованого Кримського півострову потребують перегляду з урахуванням ситуації, яка склалась як на території всієї України, так і, зокрема, на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь.

Україна, відстоюючи свою суверенність та незалежність, продовжує реалізацію комплексу заходів дипломатичного, військового, економічного, інформаційного, гуманітарного та іншого характеру з метою повної деокупації та реінтеграції належної їй території Криму.

Загальні положення, керівні принципи та пріоритетні напрямки вказаних заходів визначені Стратегією деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затвердженої Указом Президента України № 117/2021 від 24 березня 2021 року (далі – Стратегія).

Не дивлячись на зміну поточної ситуації в державі, вказана Стратегія залишається ключовим внутрішнім документом України, який спрямовує дії державних органів та установ у питаннях щодо деокупації та реінтеграції Кримського півострова.

Разом з тим, акт відкритої збройної агресії Російської Федерації проти України унеможливив виконання низки пунктів Плану заходів з реалізації Стратегії, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1171-р від 29 вересня 2021 року (далі – План заходів). Зокрема, враховуючи, що регіони, прилеглі до тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, зайняті окупаційними силами держави-агресора, реалізація заходів, орієнтованих на наближені до Кримського півострова території, тимчасово неможлива.

План заходів потребує суттєвих змін не тільки в частині строків їх реалізації, а й у частині актуалізації окремих його пунктів з урахуванням поточної ситуації на тимчасово окупованому півострові.

Після 24 лютого 2022 року на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь:

тривають, а подекуди і посилились, політично мотивовані та/або релігійні кримінальні переслідування;

держава-окупант продовжує розширювати список терористичних організацій, ґрунтуючись на національних, етнічних та релігійних ознаках її учасників;

діють нові законодавчі обмеження, що передбачають кримінальну відповідальність за публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії;

продовжують фіксуватися факти насильницьких зникнень та незаконних затримань активістів з проукраїнською позицією, а також незалежних журналістів.

Окремої уваги заслуговує питання незаконного призову осіб, які мешкають на тимчасово окупованому півострові, до лав збройних сил держави-окупанта. Відповідно до статті 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни окупаційна держава не має права примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних чи допоміжних силах. Всупереч зазначеному, в Криму продовжуються заходи з мобілізаційної підготовки громадян та тривають переслідування за ухилення від служби в Збройних силах Російської Федерації.

Протиправні дії держави-агресора по відношенню до населення, яке проживає на тимчасово окупованому півострові, та нічим не спровоковане військове вторгнення на материкову частину України у поєднанні з систематичним завданням ракетних та авіаударів з акваторії Чорного моря по багатьом цивільним об'єктам зумовлює активізацію громадянського опору в Криму.

Україна, цінуючи кожного свого громадянина, з метою відновлення конституційного ладу на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, продовжує докладати максимальних зусиль на всіх рівнях та у будь-яких форматах.

Започаткування діяльності Кримської платформи є ключовим зовнішньополітичним інструментом консолідації міжнародних зусиль, спрямованих на деокупацію та відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних державних кордонів. Це новий консультативний та координаційний формат, ініційований Україною з метою підвищення ефективності міжнародного реагування на окупацію Криму, відповіді зростаючим безпековим викликам та посилення міжнародного тиску на Росію.

Відзначаючи важливість інформації, яка була висвітлена під час проведення Другого саміту Кримської платформи 23 серпня 2022 року, зокрема представлення Стратегії відновлення Криму після деокупації,

Україна продовжує пошук дієвих механізмів деокупації та реінтеграції тимчасово окупованого півострова з урахуванням досвіду іноземних держав. З цією метою триває підготовка до першого Парламентського саміту Кримської платформи, який відбудеться наприкінці жовтня 2022 року в столиці Хорватії — Загребі. Нові законодавчі ініціативи щодо тимчасово окупованих територій повинні враховувати міжнародний досвід і мають ґрунтуватися на загальноприйнятих нормах міжнародного права та на найвищій цінності держави – людині, її житті і здоров'ї, честі і гідності, недоторканності і безпеці.

Підкреслюючи важливість розбудови національного законодавства у військово-політичній, економічній, екологічній, культурній, релігійній та інших сферах щодо подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації та припинення тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, учасники Слухань наголосили - державна політика щодо тимчасово окупованих територій виходить з пріоритетності гарантій безпеки людини, вживання усіх необхідних заходів із забезпечення її прав і основоположних свобод, доступу до освіти та медичного обслуговування, реалізації права на свободу світогляду і віросповідання, а також прав і свобод у соціально-економічній, культурній, інформаційній та інших сферах. Крим має бути економічно розвиненим, екологічним, багатокультурним, безпечним регіоном, де ніколи більше не повторяться воєнні злочини, політичні переслідування, економічна руйнація та екологічні негаразди. Російська Федерація як держава-окупант є відповідальною за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях.

Всебічно обговоривши та проаналізувавши нові виклики щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що виникли у зв'язку з широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, розглянувши пропозиції і висновки щодо можливих шляхів вирішення проблемних питань, учасники Слухань **рекомендують**:

Верховній Раді України:

1. Звернутися до урядів та парламентів іноземних держав, парламентських асамблей міжнародних організацій, світових лідерів та міжнародного співтовариства з пропозицією посилити тиск на Російську Федерацію з метою припинення політично вмотивованих утисків та переслідувань громадян України, а також звільнення політичних в'язнів, які протиправно утримуються за політично вмотивованими звинуваченнями.

2. Вжити заходів щодо активізації співпраці з парламентами іноземних держав, парламентськими асамблеями міжнародних організацій,

Європейським парламентом у питаннях підтримки ініціативи України з приводу заснування Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України для забезпечення належного міжнародного розслідування і притягнення винних осіб до відповідальності за вчинення злочину агресії проти України.

3. Розглянути проект Закону України про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за невиконання законних вимог Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, реєстр. № 6105 від 27.09.2021 року, поданий Президентом України та визначений ним як невідкладний.

Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики:

розглянути проект Закону України про внесення змін до розділу ХХ "Перехідні положення" Податкового кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей", реєстр. № 6106 від 27.09.2021 року, поданий Президентом України та визначений ним як невідкладний.

Кабінету Міністрів України:

1. Розробити та внести на розгляд Верховної Ради України:

1.1. Законопроект щодо деокупованих територій, в якому визначити особливості поновлення конституційного ладу на вказаних територіях, а також їх соціально-економічного відновлення.

1.2. Законопроект щодо засад проведення після деокупації люстрації та амністії осіб, причетних до функціонування окупаційного режиму та здійснення збройної агресії проти України.

1.3. Законопроект, який визначатиме статус та підстави перебування громадян України, засуджених окупаційними судами за загальнокримінальними статтями, в місцях несвободи на тимчасово окупованій території і території Російської Федерації, яких було незаконно переміщено з тимчасово окупованої території в період збройного конфлікту, а також врегульовуватиме питання відбування покарань особами, які були засуджені судами України та фактично відбули покарання в окупаційних установах відбування покарань.

1.4. Законопроекти щодо механізмів відновлення досудових, судових та виконавчих проваджень у кримінальних провадженнях, матеріали яких

залишилися на тимчасово окупованій території, та механізмів вирішення справ у разі неможливості їх відновлення.

1.5. Законопроект про внесення змін до деяких законів щодо удосконалення процедури отримання освітніх послуг громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, в якому передбачити відновлення можливості проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання усім особам, які завершили здобуття освіти на тимчасово окупованих територіях незалежно від дати початку здобуття освіти.

1.6. Законопроекти щодо спеціальних строків позовної давності за вимогами, пов'язаними з тимчасовою окупацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, із урахуванням необхідності внесення відповідних змін до чинних нормативно-правових актів, зокрема до Цивільного кодексу України.

2. Розробити та розглянути нормативно-правові акти щодо:

2.1. Механізмів запровадження адміністративної позасудової процедури визнання фактів народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу на тимчасово окупованій території.

2.2. Внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» від 09.06.2021 року (із змінами), якими передбачити можливість використання коштів місцевих бюджетів на придбання житла для внутрішньо переміщених осіб.

3. Вжити заходів щодо:

3.1. Створення кадрового потенціалу для забезпечення управління деокупованими територіями.

3.2. Виконання Постанови Верховної Ради України № 2077-ІХ «Про деякі питання захисту права на свободу світогляду та віросповідання вірян Кримської єпархії Української Православної Церкви (Православної Церкви України) та збереження приміщення Кафедрального собору святих рівноапостольних князя Володимира та княгині Ольги» від 17.02.2022 року.

3.3. Прийняття та/або оновлення нормативно-правових актів органів виконавчої влади, що впливають з Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей».

4. Забезпечити:

4.1. Проведення моніторингу радіочастотного ресурсу, прорахунку доступних частот та визначення електромагнітної сумісності в районах, що

межують з тимчасово окупованою територією і зоною ведення бойових дій, з метою вивчення технічних можливостей для поновлення та покращення вітчизняного телерадіомовлення в аналоговому та цифровому стандартах на прифронтових та тимчасово непідконтрольних територіях.

4.2. Розробку плану дій щодо відновлення системи освіти після встановлення Україною контролю над тимчасово окупованою територією.

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій:

1. Розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до Плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затвердженого Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1171-р від 29 вересня 2021 року, що передбачатимуть актуалізацію заходів, виконавців та строків їх виконання.

2. При розробці Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України провести консультації з громадськістю.

Міністерству культури та інформаційної політики України:

1. Посилити співпрацю з ЮНЕСКО у питаннях створення єдиної Платформи фіксації порушень культурних цінностей, у тому числі на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, адвокації всередині міжнародної спільноти злочинів Російської Федерації щодо викрадення, проведення незаконних археологічних розкопок, знищення об'єктів культурної спадщини на території Кримського півострову.

2. Продовжувати проведення широкомасштабних інформаційних кампаній, спрямованих на висвітлення ситуації на тимчасово окупованих територіях АР Крим та м. Севастополь.

Міністерству закордонних справ України:

1. Продовжити політику, спрямовану на мобілізацію міжнародної підтримки в рамках діяльності Міжнародної Кримської платформи з метою припинення тимчасової окупації Криму та повного відновлення територіальної цілісності України.

2. Вживати заходи на міжнародній арені щодо подальшого посилення санкційної політики з метою деокупації Криму та притягнення до відповідальності, у тому числі персональної відповідальності, усіх винних у

збройній агресії проти України та скоєнні воєнних злочинів на тимчасово окупованих територіях.

3. Активізувати роботу щодо розширенню кола країн, які засуджують неспровоковане та невиправдане вторгнення росії та її агресивну війну проти України, особливо використання нею з цією метою тимчасово окупованого Криму.

Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України:
затвердити методичку щодо визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами.

